

אוניברסיטת תל אביב
החוג להיסטוריה כללית

משטר, חברה ותרבות במאה העשרים (שו"ת)

ד"ר אמיר טייכר

איפה ומתי? יום א' 10-12, יום ד' 10-12, גילמן 307
שעות קבלה: יום א' 14:00-15:30, גילמן 377 - בתיאום במייל (teichera@post.tau.ac.il)

לתשומת לבכם:

לא יתקיים שיעור ב-3 במאי. שיעור השלמה יתקיים ביום שישי, ה-30 ביוני, במיקום ובשעה הרגילים.

חובות הקורס:

- א. הכנה לקראת השיעורים, נוכחות והשתתפות פעילה בהם (10%)
- ב. הגדרת מושג (15%)
- ג. ניתוח מקור (25%)
- ד. מבחן מסכם (50%)
(פירוט מתחת לסילבוס)

תוכנית הקורס ורשימת הקריאה (סילבוס)

שימו לב: חומרי הקריאה המחייבים הם אלה שיוגדרו בסוף כל שיעור לקראת השבוע שלאחר מכן. עקבו אחר ההודעות בשיעור ובאתר הקורס.

שבוע ראשון: היכרות, הצגת הקורס, מבוא למאה העשרים

- סטפאן צוויג (1982), *העולם של אתמול*, תל-אביב: זמורה-ביתן, עמ' 7-31.
- F. T. Marinetti (1916). The New Religion - Morality of Speed, in: Lawrence Rainey et al. (eds.), *Futurism: An Anthology*, New Haven: Yale University Press, pp. 224-229.

חטיבה ראשונה: מלחמת העולם הראשונה

פוטוריזם ודאדא:

- פיליפו טומאסו מארינטי, תעודת היסוד והמניפסט של הפוטוריזם (1909), בתוך: בנימין הרשב (עורך), מאניפסטים של מודרניזם, ירושלים: כרמל, עמ' 20-16 (מצולמים חומרים נוספים שאינם חובה).
- המניפסט הדאדאיסטי (1918) + מהו הדאדאיזם ומה הוא רוצה בגרמניה? (1919), בתוך: בנימין הרשב (עורך), מאניפסטים של מודרניזם, ירושלים: כרמל, עמ' 126-129.

"עדויות":

- סבסטיאן הפנר (2002). *סיפור של גרמני 1914-1933*, תרגום: שולמית וולקוב, תל אביב: חרגול, עמ' 10-23.
- אריך מריה רמרק, *במערב אין כל חדש*, תרגום: גדי גולדברג, אור יהודה: מחברות לספרות, פרק 4.
- ארנסט יונגר (2003). על הסכנה, תרגום: בעז נוימן, *זמנים* 82, עמ' 64-67.

- ג'ורג' אורוול (2005). "ארצי לטוב או לרע, לימין או לשמאל", בתוך: מתחת לאף שלך: מבחר מאמרים, תרגום: יועד וינטר-שגב, אור יהודה: דביר, עמ' 92-99.

בעקבות המלחמה בבריטניה: היסטוריה ספרות וזכרון:

- Wilfred Owen (1917). Dulce et Decorum est.
- Sigfried Sassoon (1918). The Hero.
- Paul Fussell (1975). *The Great War and Modern Memory*, New York and London: Oxford University Press, pp. 7-35.
- ג'יי וינטר (1998/9). "בחיפוש אחר הדור האבוד", *זמנים: רבעון להיסטוריה*, 65: 26-43.

היסטוריה ונרטיב:

- אלעזר וינריב (1995), "נפילתו ועלייתו של הנרטיב ההיסטורי", *זמנים: רבעון להיסטוריה*, 52: 20-29.
- היידן וייט (1985), "הטקסט ההיסטוריה כמוצר ספרותי", אלעזר וינריב (עורך), *חשיבה היסטורית*, כרך ב', תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 305-322.

חטיבה שניה: קומוניזם

מרקסיזם ומהפכות ברוסיה:

- קארל מארקס, פרידריך אנגלס, מניפסט של המפלגה הקומוניסטית, חלקים I, II, IV, בתוך: המניפסט הקומוניסטי במבחן הזמן, עורך: בנימין כהן, תל אביב: הקיבוץ המאוחד (1999), עמ' 39-64 (לא כולל 63-56).
- קרל מרקס (2011 [1867]), *הקפיטל*, ספרית פועלים: הוצאת הקיבוץ המאוחד, פרק שמיני: יום העבודה. 1. גבולות יום העבודה, עמ' 184-195.
- Marx-Zasulich correspondence: letters and drafts, in: Teodor Shanin (ed.) (1983). *Late Marx and the Russian Road*, New York: Monthly Review Press, pp. 97-133. **N. B.:** Read: Zasulich letter and Marx 'Second' draft; quickly overview the 'First' and Third drafts; and read the Fourth draft and the actual reply.
- Karl Marx: Confessions. in: Teodor Shanin (ed.) (1983). *Late Marx and the Russian Road*, New York: Monthly Review Press. pp. 140-141.

לניניזם והמהפכה הבולשביקית:

- ולדימיר איליץ' לנין, "מה לעשות?", בתוך *כתבים נבחרים*, עמ' 21-32, 82-91, 100-104, 113-115.
- Order No. 1 of the Petrograd Soviet, March 14, 1917
- ו. א. לנין (1952 [1917]). *כתבים על הטקטיקה: מכתב א': הערכת השעה*, בתוך: ול. אי. לנין, *כתבים נבחרים IV*, ספרית פועלים / מענית, עמ' 365-376.
- רוזה לוקסמבורג (1918). *המהפכה הרוסית: הערכה ביקורתית*, בתוך: ר. לוקסמבורג, *כתבים נבחרים*, תרגום: מ.ז. ולפובסקי, הוצאת הקיבוץ המאוחד - תש"ח, עמ' 197-230.

התבססות בשלטון, משפטים פוליטיים, וסטליניזם

- Elizabeth A. Wood (2005). *Performing Justice: Agitation Trials in Early Soviet Russia*, Ithaca and London: Cornell University Press, Ch. 3: The Trial of Lenin, pp. 57-67.
- טימותי סניידר (2012). *ארצות דמים: אירופה בין היטלר לסטלין*, ירושלים: כתר, עמ' 42-110 (פרקים 1-2).
- יגאל חלפין (2006). *הטיהורים הסטליניסטיים*, תל-אביב: רסלינג, עמ' 9-25, 143-151, 162-167.

רשות:

- ישעיה ברלין (1996). "המרקסיזם והאינטרנציונל במאה התשע-עשרה", בתוך: תחושת המציאות. עיונים ברעיונות ובתולדותיהם, תל אביב: עם עובד, עמ' 103-129 (חלקים 1, 2).

חטיבה שלישית: דחפים, מתחים והלם קרב

- זיגמונד פרויד וגוזף ברור, אנה או, 8 עמודים.
- זיגמונד פרויד, "מעבר לעקרון העונג", מעבר לעקרון העונג ומסות אחרות (תל אביב, 1988), עמ' 95-137.
- George L. Mosse, "Shell-Shock as a Social Disease," *Journal of Contemporary History* 35 (2000), pp. 101-108
- Catherine Merridale, "The Collective Mind: Trauma and Shell-shock in Twentieth-Century Russia," *Journal of Contemporary History* 35:1 (January 2000), pp. 39-55

חטיבה רביעית: פאשיזם ומלחמת האזרחים בספרד

פאשיזם:

- זאב שטרנהל, מריו שנידר, מיה אשרי (1992). הפשיזם כתרבות פוליטית חלופית, בתוך: יסודות הפשיזם: ממד תרבותי למהפכה פוליטית, תל-אביב: עם עובד, עמ' 15-61.
- רוברט פקסטון (2009), *האנטומיה של הפשיזם*, תל אביב: ספרי עליית הגג, עמ' 17-47 (מבוא).
- Benito Mussolini (1996). *Fascism*, in Mitchell Cohen & Nicole Fermon (eds.). *Princeton Readings in Political Thought*, Princeton N. J: Princeton University Press, pp. 571-574.

מלחמת האזרחים בספרד:

- אנטוני ביור (2004). *מלחמת האזרחים בספרד, 1936-1939*, תל אביב: יבנה, עמ' 112-119.
- ג'ורג' אורוול (2012). *מחווה לקטלוניה*, תרגום: יוסי מילוא, תל אביב: עם עובד, עמ' 23-62 (פרקים 3-5).

חטיבה חמישית: נאציזם

ביופוליטיקה:

- Mark Mazower (1998). *Dark Continent: Europe's Twentieth Century*, New York: Vintage Books, pp. 76-96 (Ch. 3)

אנטישמיות וחוק:

- שאול פרידלנדר (1997), *גרמניה הנאצית והיהודים: שנות הרדיפות, 1933-1939*, תל-אביב: עם עובד, עמ' 137-171 (פרק רביעי). [ענו על השאלה: איזה גורמים מניעים את תהליך ההתמסדות של האנטישמיות?]
- מקור: חוקי נירנברג
- רשות:
- ראול הילברג, הגדרה מתוקף צו, *תיאוריה וביקורת* 21 (סתיו 2002), 35-46 (פרק 4 מתוך "חורבן יהודי אירופה").

"הפתרון הסופי" - גישות היסטוריוגרפיות: אינטנציונליזם ופונקציונליזם:

- דן מכמן, הגטאות היהודיים בימי השואה: שורשי התופעה ויישומה. מקור:

- מנאמו של הימלר בפני קצינים בכירים של הס"ס בפוזן - 4 באוקטובר 1943, מתוך: יצחק ארד, ישראל גוטמן, אברהם מרגליות (עורכים) (2008), *השואה בתיעוד*, ירושלים: יד ושם, עמ' 275-276.

נאציזם ומודרניות:

- זיגמונט באומן (2013). *מודרניות והשואה*, תל אביב: רסלינג, עמ' 55-63 (מבוא), 65-97 (הקדמה: סוציולוגיה אחרי השואה).
- מקור: סרט - "היהודי זיס".
רשות:
- באומן, *מודרניות והשואה*, עמ' 99-156 (מודרניות, גזענות, השמדה - חלקים א'+ב').
- Alon Confino (2005). "Fantasies about the Jews: Cultural Reflections on the Holocaust", *History and Memory* 17: 296-322.

חטיבה שישית: אירופה אחרי 1945

- ז'אן אמרי (2000). מעבר לאשמה ולכפרה, תל אביב: עם עובד, עמ' 136-175.
- סרט: "פורטריט משפחתי", 1951.
- ג'ורג' אורוול (2005). "מספר מחשבות על הקרפד המצוי", בתוך: *מתחת לאף שלך: מבחר מאמרים*, תרגום: יועד וינטר-שגב, אור יהודה: דביר, עמ' 410-414.
- צ'סלב מילוש (1999). *הרוח השבויה*, הוצאת קשב לשירה, עמ' 9-13 (פתח דבר) + 85-132 (פרקים 4, 5).
- אבנר כהן, "אנושות בצל האטום". זמנים 18 (1985), עמ' 158-166.

מטלות הקורס

- א. הכנה לקראת השיעורים ונוכחות והשתתפות פעילה בהם (10%)
- ב. הגדרת מושג (15%)
- ג. ניתוח מקור (25%)
- ד. מבחן מסכם (50%)

פירוט:

א. הכנה לקראת השיעורים ונוכחות והשתתפות פעילה בהם

השיעורים בתרגיל מבוססים על שילוב בין הרצאה לבין דיון על אודות חומרי הקריאה הרלוונטים לאותו השיעור. חומרי הקריאה זמינים לכם באתר הקורס. **עליכם להדפיס אותם ולהגיע עם החומר המודפס לכיתה.** לקראת כל שיעור עליכם לקרוא ולהכין את החומרים המתאימים. הקריאה צריכה להתבצע מראש ולכלול: **בירור** של מושגים ומלים לא ברורות; **סימון** הטקסט בעזרת סימני דרך (מירקור, הערות בצד); **זיהוי** סוגיות מעניינות/מסקרנות/מוזרות/דורשות ביאור; יכולת **לסכם** בכמה משפטים את תוכן הטקסט/עיקרי הטענות המובא בו. כמו כן עליכם לברר **מי** הכותב, **מתי** נכתב הטקסט ו**באיזה הקשר**. לתשומת לבכם, קשה מאד לבצע את כל זה ברבע שעה שלפני תחילת השיעור. במהלך השיעור מצופה מכם להשתתף בדיונים שיתפתחו בכיתה על ידי העלאת שאלות, התייחסות לנקודות שאחרים מעלים, הצגת הפרשנות שלכם למשמעות של הטקסט, וכדומה. מצופה מכם לנכוח בכל השיעורים, להגיע בזמן, להקשיב, להתבטא, ולהתייחס בכבוד לאחרים. למען הסר ספק: אין לאכול, להתכתב, לעדכן סטטוסים, לעשות לייקים או לציץ בזמן השיעור. לתשומת לבכם: הציון על ההשתתפות הוא 10 או 0 (אין דרגות ביניים). כדי לקבל את מלוא הנקודות עליכם להתבטא בהקשר לחומר הקריאה, באופן שיפגין קריאה ומחשבה, לפחות עשר פעמים במהלך הסמסטר. מי שאינו יכול להתבטא בעל פה בכיתה, מסיבות שונות, יכול להעביר התייחסויות כתובות קודם לתחילת השיעור. מי שלא יתבטא, בכתב או בעל פה, בהקשר לחומרי הקריאה לפחות עשר פעמים יקבל 0 נקודות על השתתפות.

ב. הגדרת מושג

עליכם לבחור מושג מתוך רשימת המושגים המצורפת בהמשך ולהגדיר אותו בשתי פסקאות. הפיסקה הראשונה צריכה לכלול הגדרה אנציקלופדית תמציתית של המושג. הפיסקה השניה תכלול התייחסות לנושא מסויים או לקונטקסט רחב יותר שהמושג קשור בו (כאן חופש הבחירה שלכם רחב). הגדרת המושג צריכה להיות כתובה בשפה בהירה ותקנית ומלווה בביבליוגרפיה לפי כללי הציטוט האקדמיים המקובלים. יש לבסס את העבודה על מקורות **אקדמיים** ולא על מקורות אינטרנטיים דוגמת ויקיפדיה. באחד השיעורים הראשונים נתרגל זאת יחד. בשיעור האחרון לפני היציאה לחופשת הפסח (ב-5 באפריל) עליכם להגיש את המטלה, באופן שיוסבר בשיעור. לא ניתן יהיה להגיש באיחור. * ניתן יהיה לשפר ציון במטלה זאת על ידי הגשת עבודה מתוקנת, לא יותר משבוע לאחר שהעבודות יוחזרו אליכם.

ג. ניתוח מקור

יהיה עליכם לבחור אחד מבין כמה מקורות ההיסטורים שיצויינו בכיתה (ויפורסמו בהודעה באתר הקורס) ולהגיש ניתוח של אותו המקור (4-5 עמודים). בכיתה יפורטו גם המבנה והתוכן המצופה מניתוח המקור. מטלה זאת יהיה עליכם להגיש ארבעה שבועות לפני סוף הסמסטר.

ד. מבחן מסכם

המבחן המסכם יכלול שלושה חלקים: חלק בו תתבקשו להתייחס לטיעונים ומאמרים בהם דנו בכיתה; חלק בו תתבקשו להתייחס לטענות של היסטוריון מסויים על פי מאמר או ספר שתתבקשו לקרוא בעצמכם; וחלק בו תתבקשו לנתח מקור היסטורי חדש. המבחן יערך עם חומר **פתוח**.

רשימת מושגים

הנרי פורד
ואלתר רתנאו
הוריישו קיצינר
ארתור בלפור
ריימון פואנקרה
ליאון טרוצקי
מיגל פרימו דה-ריברה
ליאון בלום
ארתור קסטלר
רוזה לוקסמבורג
"משא האדם הלבן" לרודיארד קיפלינג
מלחמת הבורים
כיבוש חבל הרוהר (1923)
ה-נא"פ (NEP)
הקומינטרן
סעיף 48 לחוקת ויימאר
טיילורזים
פאביאנים (בבריטניה)
משפטי הראווה (משפטי מוסקווה)
אגיטפרופ
החולצות השחורות
המצעד על רומא
האובייקטיביות/הענייניות החדשה (Neue Sachlichkeit)
חבל הסודטים
תוכנית T4
רצח קירוב
פקודת הקומיסארים
מארק בלוך
הסגר האוירי על ברלין
גונבי האופניים (סרט)